

Comèdia del Beato Remon Llull, ed. Ramon Díaz i Villalonga, “Biblioteca Marian Aguiló” 30 (Barcelona: Universitat de les Illes Balears i Publicacions de l’Abadia de Montserrat, 1999), 153 pp.

En la història llarga i trista de les lluites entre lul·listes i antilul·listes a Mallorca entre els segles xv i xviii, l’episodi que potser va tenir més ressò popular va ser la destrucció de la imatge del beat que presidia la càtedra de teologia lul·liana de la Universitat el 6 de juny de l’any 1699. Els enfrontaments eclesiàstics i els disturbis populars que esclataren arran d’aquest incident arribaren al punt de posar en perill la seguretat del mateix convent dels dominics. Les autoritats intentaren calmar els ànims desterrant el sospitós d’haver destrossat la imatge, el Dr. Baltasar Calafat i Danús, com també l’autor de diversos pamflets antilul·lians, fra Martí Serra, i al mateix temps encarregant al jesuïta Jaume Custurer¹ la redacció de les seves *Dissertaciones históricas*, publicades l’any 1700, una obra que va constituir el primer pas en l’estudi modern i i històricament documentat del beat, camí seguit per Iu Salzinger a Alemanya i llavors pel P. Antoni Pasqual a Mallorca. Al nivell més popular, la reacció va produir el que s’ha anomenat un “cicle teatral lul·lià”, amb quatre obres:²

1. Llibre citat, conjuntament amb el sermó/panegíric del p. Joan Baptista Roldán pronunciat l’any 1699, a la *Comèdia* aquí ressenyada: “Ja està desagrviat / en lo llibre del pare Custurer / y de lo año passat, / en aquella gran festa que-s va fer / y apologètic sermó, / de què el pare Roldan fonch orador.” (líns. 168-9).

2. Vegeu Domingo Garcías Estelrich, “Ramon Llull y el teatro mallorquín setecentista”, *Studia Lulliana* 39 (1999), p. 55-84.

Comedia del Beato Remon Llull, doctor i il·luminat y martir de Jesuchist nòstron patrício
Comedia famosa: El grande Salomon mallorquin, el Beato y martir de Christo Raymundo Llull
El prodigio en ambos amores. Vida y hechos de el inclito doctor, y Martir Iluminado el Beato Ray-
mundo Lullo Mallorquin. Comedia Nueva
Vida, y muerte del iluminado doctor, y martir el Beato Ramon Llull. Natural de Mallorca. Come-
dia Famossa.

Les dues darreres obres havien estat publicades una l'any 1701 i l'altra el 1702, mentre que les dues primeres havien quedat inèdites. Ara, amb la publicació aquí ressenyada, tenim a la fi una edició de la primera d'elles, l'única de les quatre obres escrita en català.

Al seu estudi introductori, Ramon Díaz i Villalonga apunta la data de 1702 per a l'obra, i emet la hipòtesi, ja formulada per ell i altres estudiosos, que fos escrita pel mateix autor de la tercera de les quatre obres apuntades més amunt, Jaume Botellas. Descriu el manuscrit únic en el qual es conserva (Societat Arqueològica Lul·liana de Palma, Fons de Jeroni Rosselló, còdex núm. 5), dóna un breu resum de l'argument, estudia la versificació de l'obra i les poques didascàlies que conté el manuscrit. Llavors repassa els aspectes històrics i llegendaris referents a Mallorca, i sobretot a Ramon Llull, presentats a la comèdia, i acaba explicant els seus criteris d'edició.

L'obra mateixa es troba precedida per una mena d'introducció, presentada com una obra a part, la *Lloa per la comèdia de l'illuminat doctor y màrtir de Christo, el beato Remon Llull, nòstron patrício, en lo any 1702*, i a continuació, la *Comèdia de l'illuminat doctor y màrtir de Christo...* es divideix en tres jornades. La primera presenta l'amor impossible de Ramon Llull per dona Leonor, que els seus pares amb ajuda del rei Jaume II intenten curar casant-lo amb Catalina Labots (i no Blanca Picany). La segona ens explica l'entrada en la Seu de Llull a cavall perseguint dona Leonor, i com la visió després del seu pit cancerós indueix la conversió de Llull. A la tercera seguim la vida de Llull com a missioner, i finalment com a màrtir apedregat pels musulmans.

L'obra declaradament té tres objectius. Un és la voluntat de contestar als afronts que Llull ha patit:

MALLORCA:	Remon Llull, doctor i il·luminat, que tan injustament, poch ha, y no sé qui, l'à maltractat.
DESENGANY:	Just és desegraviar un màrtir y doctor tant singular. (líns. 163-7).

Un altre és patriòtic, quan Llull és anomenat:

màrtir mallorquí (lín. 2505).

El tercer s'expressa al final de l'obra, quan un personatge diu:

Vullem tots a Déu pregar
que axí sia: com em vist vuy,
la vida representar
del beat Remon Llull,
el vegem canonisar. (líns. 2830-4)

Formalment, com diu Domingo Garcías en l'article ja citat, la *Comèdia de l'illuminat doctor*, com les altres tres obres del "cicle teatral lul·lià", és

heredera tardia de la comedia hagiogràfica barroca, se cife formalmente a las pautas marcadas por Lope en su *Arte nuevo de hacer comedias en este tiempo*. La mixtura de elementos cómicos y trágicos, la inobservancia de las unidades de tiempo y lugar, la distribución del drama en tres jornadas, el lenguaje

adecuado a la situación y al personaje, el decoro y los caracteres específicos de los personajes son algunos de los rasgos de la comedia lopevesca que perviven en las cuatro piezas lullianas.

La inobservància de les unitats de temps i de lloc arriba a un punt vertiginós en la tercera jornada, on la vida, viatge i obres de Llull durant quaranta anys —a més de batalles entre cristians i musulmans— es desenrotlla entre escenes on l'acció té lloc a la mateixa escena, altres on és explicada per un dels personatges, i encara altres amb veus en *off*. El graciós té sortides sorprenents en una peça hagiogràfica. Critica el seu senyor, Ramon Llull, per la seva obsessió amb dona Leonor, dient.

Señor, axò no és bo a res,
torments y acabar vida.
No-y ha dama més garrida
que e viure que jo he pres:
dormir, beura y menjar;
passetjar-se per Mallorca;
el tabach no pot faltar;
tot lo damés no importa. (líns. 811-8)

Però per a un estudiós de Ramon Llull, el que crida l'atenció no és el simple fet de repetir llegendes lullianes —l'entrada en l'església a cavall, l'amada amb el pit cancerós, la mata escrita, la piràmide de llum sobre el seu cos moribund, i sobretot el martiri a Bugia³—sinó fins a quin punt la trama de l'obra és bastida com a explicació d'aquelles llegendes. En una obra hagiogràfica, el pediment per les seves actuacions amb dona Leonor, la seva valentia davant els musulmans, i el martiri, eren, és clar, fites importants, sinó crucials en l'intent de desviar les crítiques d'heterodòxia i intentar aplanar el camí cap a la canonització del beat. De tota manera, és interessant veure com aquests aspectes, que seguirien definint el beat durant dos segles més, ja havien arribat a acompanyar la imatge popular de Ramon Llull.

En una obra d'hagiografia popular, és admirable la naturalitat amb la qual l'autor reproduceix la llengua parlada. En aquest sentit, sorprèn la quantitat de dialectalismes mallorquins que no han canviat gens en tres-cents anys, o que només han canviat darrerament amb l'ensenyança del català. Això és especialment notable amb els castellanismes, la majoria dels quals acompanyaven el dialecte insular fins fa poc:⁴ *traje, hermós, acertar, aliento, beato, antes, puesto, luego, cego, rato, barato, cuidado, Pedro, Valerio*. A fi de distingir el llenguatge del graciós, Surreddillo, l'autor li fa emprar l'article salat, sovint amb les típiques elisions o formes dialectals: *s'ase està ja as (= al torrent, as cap de coranta dies*. Altres formes igualment típiques serien: *en (= amb) los pares, pareix que, estirà, an el cel (= al cel), i mos (= nos)*.

Tot això, com ja hem dit, l'autor empra amb una naturalitat sorprenent, anant del registre més popular, dibuixat sense menyspreu, fins a l'elevat amb escenes a la cort reial i altres que empen la versificació de la sestina, en el qual aconsegueix evitar una pompositat excessiva. No és evidentment una gran obra teatral, però tampoc cau en el ridícul que fàcilment prestaria un(s) argument(s) tan exagerats. Es llegeix amb gust, i segurament era això que va proporcionar l'interès i l'èxit de la seva representació el desembre de 1999, gairebé tres segles després de la primera representació. És d'agrair a Ramon Díaz i Villalonga haver recuperat l'obra en aquesta edició acurada.

ANTONI BONNER
Palma de Mallorca

3. Amb una conseqüent desviació ahistòrica del seu viatge final de tornada a Mallorca. Un altre embull històric té lloc a les líns. 2408-10 on Llull va a Roma a veure Climent V, el primer papa en evitar Roma en establir la seva residència a Avinyó.

4. Les donarem amb la grafia (castellana) normalitzada.